

Američka konsultantska kuća BDO objavila je listu 20 faktora rizika, sa kojima se suočavaju najveće američke naftne kompanije. Sagledavanjem navedenih faktora može se steći jasniji uvid u trendove koji prate proizvodnju energenata na severno-američkom kontinentu, ali i na globalnom nivou. Ovaj članak predstavljaće skraćenu analizu liste, pa će biti objašnjeno samo sedam najinteresantnijih faktora.

1. FAKTOR: “Nemogućnost uvećavanja naftnih rezervi”. Koliko god da se u svetu decenijama vodi debata na temu preostalih količina nafte na planeti, uz neprestano traženje trenutka vrhunca proizvodnje nafte (peak oil), nakon kog će početi smanjenje proizvodnje uprkos rastućoj potražnji, sve je više tvrdnji da se peak oil možda već dogodio u određenom smislu. Naime, iako se proizvodnja nafte uvećava, neophodno je uzeti u obzir KAKVA NAFTA je u pitanju i PO KOJOJ CENI. Proizvodnja nafte se sve više oslanja na tzv nekonvencionalne izvore, poput lake nafte dobijene frekingom*, naftnog peska, arktičke nafte, nafte dobijene podmorskim bušenjem na velikim dubinama i sl... Sa druge strane, novi konvencionalni izvori se sve ređe otkrivaju, a kada se to čak i dogodi, proizvodnja takve nafte je daleko skuplja nego što je uobičajeno. Na sledećem linku možete videti cenu proizvodnje nafte po državama (projektima), odakle se može videti da postoje velike razlike u ceni eksploatacije između (npr) konvencionalne saudijske nafte i nekonvencionalne kanadske. Pored toga, treba napomenuti da pošto je eksploatacija nafte decenijama bila zasnovana na principu “prvo eksploatiši najisplativije i najjeftinije izvore, a sačekaj da napredak tehnologije stvori uslove da se i preostala skuplja nafta nekako iskoristi”, može se zaključiti da iako proizvodnja nafte i dalje raste, proizvodnja jeftine nafte je doživela svoj vrhunac i u budućnosti će jeftine, konvencionalne, lako dostupne nafte sigurno biti sve manje. To naravno ne znači da će jeftine nafte ubrzo nestati, niti da će nafta skuplja za dobijanje imati astronomske cene. Takođe, treba dodati da se peak oil u najrazvijenijim ekonomijama najverovatnije dogodio oko 2005. godine i da od tada tražnja za naftom u tim državama opada.

2. FAKTOR: “Promene zakona i propisa, i uvećanje troškova usklađivanja sa istim”. Budući da se lista odnosi na američke naftne kompanije, sve je više zakonskih pritisaka, kojima se otežava rad naftnih kompanija. Možemo navesti primer izlivanja nafte u meksičkom zalivu (Deepwater Horizon, 2010. godina), zahvaljujući čemu je kompanija British Petroleum isplatila desetine milijardi dolara odštete trećim licima, tako da je tokom 2013.-te godine od druge najveće multinacionalne naftne kompanije spala na četvrto mesto. Takođe, eksploatacija nafte freking tehnologijom je u SAD zabranjena u više država, u nekima je na snazi “moratorijum bez zabrane”, dok su u nekim državama SAD prisutne lokalne restrikcije proizvodnje.

3. FAKTOR: "Havarije i šteta nastala zahvaljujući havarijama". Pored toga što se ovaj faktor rizika nadovezuje na tačku broj 2., treba napomenuti da je zbog havarije iz 2010. godine kompanija British Petroleum morala da isplati velike iznose za osiguranje (11 radnika je izgubilo život u navedenoj nesreći). Pored ogromnih iznosa isplaćenih za obeštećenje, kompanija je bila prinuđena i da investira velika sredstva, kako bi svojim radnicima ubuduće povećala nivo bezbednosti na radu.

4. FAKTOR: "Promene u tražnji za naftom i prirodnim gasom". Na prošlogodišnje pojeftinjenje nafte između ostalog je uticalo i smanjenje u tražnji za naftom i naftnim derivatima. Često se to smanjenje tražnje vezivalo samo za usporavanje rasta kineske ekonomije. Ipak, ne treba izuzeti i smanjenje tražnje u drugim državama, prouzrokovano brojnim faktorima, poput tranzicije sa fosilnih goriva na obnovljive izvore u proizvodnji el. struje, sve većeg broja efikasnijih motornih vozila, električnih automobila, teških teretnih vozila na prirodni gas, kao i prelaska sa nafte na gas u nekim granama industrije.

5. FAKTOR: "Trendovi cena i konkurencija od strane energije dobijene iz obnovljivih izvora". Opšte je poznato da cene energije iz obnovljivih izvora padaju i da iz dana u dan sve veći broj država proizvodi obnovljivu energiju u rangu cena sa energijom iz fosilnih goriva. Pored toga, obnovljivi izvori nisu konkurencija samo kroz nižu cenu na tržištu, već i kao grana energetike u koju se sliva sve više investicija (što je sve češće nauštrb investicija u naftnu industriju).

6. FAKTOR: "Poremećaji usled političke nestabilnosti, pobuna stanovništva i terorističkih aktivnosti". Pored dobro poznatih priča o problemima u nekim od naftom bogatih država, možemo takođe pomenuti i sve češće slučajeve potkradanja naftovoda. Naime, u Nigeriji je zahvaljujući potkradanjima naftovoda Royal Dutch Shell oštećen za oko milijardu dolara. Pored Nigerije, veliki problem sa krađom postoji i u državama gde su naftne kompanije u rukama države poput Meksika i Kine, dok je u Iraku pored krađe godinama unazad aktuelno i masovno krijumčarenje nafte. Jedna od potpuno pogrešnih pretpostavki je da su tokom invazije na Irak amerikanci otimali iračku naftu, što je tehnički neizvodljivo, pre svega zbog transporta, ali i zbog ogromnog rizika da se na zaraćenju teritoriji ulazi u jedan tako "zapaljiv" posao. Da ne pominjemo i da ni jedna ozbiljna kompanija ne bi investirala u proizvodnju na toliko nesigurnom području i u jednoj tako rizičnoj situaciji**. Da nije tako, politička nestabilnost i terorizam se zapravo ne bi ni svrstavali u faktore rizika naftnih kompanija.

7. FAKTOR: "Nedostatak cevovoda, skladišta i kapaciteta za transport". SAD imaju najveće strateške rezerve nafte na planeti, kojima bi u kriznoj situaciji mogli da nadomeste uvoz u trajanju od 70 dana. Ipak, prošlogodišnji pad cena, kao i napredak u proizvodnji

nekonvencionalne nafte uvećavaju interes za izgradnjom novih skladišnih kapaciteta kako u SAD, tako i u drugim državama uvoznicama nafte. I u Srbiji se takođe planira izgradnja dodatnih skladišnih kapaciteta, što je i jedna od obaveza naše zemlje prema EU. Što se tiče cevovoda, ekspanzija proizvodnje nekonvencionalne nafte u SAD i Kanadi stvorila je potrebu za novim cevovodima (1, 2), kao i drugim transportnim kapacitetima. Kao alternativu za nedostajuće naftovode SAD često upotrebljavaju železnicu. Pored toga, postoje slučajevi izvoza nafte iz jednog dela SAD (npr meksičkog zaliva) – dok se preko atlantika nafta uvozi u druge delove SAD (severne delove istočne obale). Među brojnim opravdanjima za ovakve poteze može se navesti i nedovoljno kapaciteta za transport. Ako bismo gledali globalno, problemi nedostatka cevovoda postoje na mnogim transportnim koridorima, što onemogućava dovoljno diverzifikovano snabdevanje i konkurenciju među snabdevačima, ali i stvara dodatne pritiske, kao i mogućnost nestabilnosti na teritorijama kroz koje prolaze značajniji cevovodi.

Na osnovu gorenavedenih sedam faktora može se zaključiti da se američka naftna industrija sve više suočava sa zakonskim ograničenjima, sve oštrijom konkurencijom od strane obnovljivih tehnologija, sve rizičnijim projektima van SAD, nemogućnošću da se proizvodnja iz nekonvencionalnih izvora distribuira i skladišti na željeni način, mogućnostima opadanja tražnje, kao i pre niskim cenama koje ozbiljno ugrožavaju razvoj proizvodnje iz nekonvencionalnih izvora.

Na sve ovo treba dodati i jednu od često zanemarenih činjenica*** – da većinu naftnih i gasnih rezervi na planeti poseduju državne naftne/gasne kompanije, a ne multinacionalne kompanije iz SAD i Evrope. Zahvaljujući tome, pre se može očekivati da američke i evropske multinacionalne kompanije u budućnosti ZBOG PROFITA počnu da se okreću čak i prema obnovljivim izvorima energije ili drugim profitabilnijim poslovima, dok na državnim kompanijama naftom bogatih zemalja može ostati da se takmiče u ŠTO VEĆOJ proizvodnji nafte, kako bi svako izvukao maksimalno što može pre nekih oštrijih zakonodavnih “rezova” na globalnom nivou, kojima bi se eksploatacija nafte stavila pod strožiju kontrolu i time učinila dodatno neisplativom.

Za kraj ćemo pogledati šta je Šeik Jamani, bivši saudijski ministar za naftu rekao daleke 2000. godine. Koliko god da se njegova predviđanja nisu u potpunosti ispunila u rokovima koje je predvideo, ipak bi ova izjava trebala da se uzme u obzir, ako ni iz kog drugog razloga, onda barem zato što je u pitanju bivši ministar države koja će verovatno biti među poslednjim proizvođačima nafte na planeti.

Šeik Jamani je (2000. godine) izjavio da očekuje “kataklizmički slom cena nafte u narednih pet godina”. Takođe, Jamani je predvideo da će “za par decenija ogromne rezerve nafte

ležati neupotrebljene i da će “naftno doba” dočekati svoj kraj”. “Trideset godina od sada, postojaće ogromne količine nafte, ali neće biti kupaca. Nafta će ostati u zemlji. Kameno doba nije završeno zbog nedostatka kamena. Ni naftno doba neće biti završeno zbog nedostatka nafte.”